

АБАЙДЫҢ ҚЫРҚЫНШЫ ҚАРА СӨЗІ (орыс және ағылшын тілдеріне аудару мәселелері)

Абайдың қара сөздері Абайдың рухани-адамгершілік, пәлсапалық, көркемдік, қоғам-әлеуметтік, психологиялық және дінге қатысты көзқарастарын, ішкі толғаныстарын қамтитын эссе болып табылады. Қара сөздер көркемдік шеберлік пен ғылыми зерделік арқылы ақынның біртұтас философиялық концепциясын құрайды. Қара сөз – Абайдың еркін ой білдіру формасы, оның даналығының дәлелі. Бұл ғылыми-көпшілік сипаттағы «ғақлиялар» тақырыбы жағынан әртүрлі бағытта жазылғанымен онда бәріне ортақ ұғым толық (кемел) адам болмысы кездеседі. Кемел адам (араб. «инсан-и камил» – толық адам) – ақыл-ойы толыққан кісі. Діни ілімде кемел адам – кісілікке жат қылықтардан әбден арылып тазарған, ішкі жан-дүниесі ағарып, рухани қасиеті артқан, мүлтіксіздіктің қалыбы мен негізіне мейлінше жақындаған асыл адам [Уикипедия, интернет-ресурс]. Бұл тұжырымдаманы барынша жан-жақты талдап берген атақты қазақ ғалымы, филология ғылымдарының докторы, профессор М.Мырзахметов болды [М. Мырзахметов, 1982: 215].

Кеңестік заманда Абайдың қара сөздерін нақыл, ғибрат тұрғысында қабылдау басым болған, соған байланысты қара сөздер орысшаға «Слова назидания» деп аударылды. Алайда Абай ақыл айтушы «тәрбиеші» ғана емес, ол – хакім, әр істің себебін іздеуші ойшыл. Негізі, қазақ халқы үшін «Ұлы ұстаз» деген атқа әл-Фарабиден кейінгі лайықты адам Абай десек те артық кетпейміз. Оның себебі, Абай еңбектерінің ғылыми танымы, адамзатқа құндылығы. Абайдың қара сөздерін ғылыми мәтіндегі философиялық еңбектер деп қабылдаған жөн.

Жоғарыда бұл еңбек (ғақлиялар) классикалық стильде жазылған эссе дедік. Эссе француз тілінен «essai», ағылшын тілінен «essay», «assay»- талпыныс, жазушылық сына- ма, очерк; латын тілінен «exagium» – ойлау дегенді білдіреді. Қазіргі шақта эссенің түрлері көптеп саналады. Эссе туралы айтылған ойлар мен пікірлер де аз емес. Абайдың қара сөздеріне келетін болсақ, мынадай тұжырым жасаған дұрыс: Абайдың қара сөздері – эссе жанрының ХІХ ғасырдағы классикалық үлгісі. Ол құрылымдық жүйесі жағынан да мінсіз. Оны Абайдың «Қырқыншы қара сөзінен» анық байқауға болады, ол мәтінде ғылыми мәтіндерде автор идеяларын ұйымдастыруда қолданылатын келесі құрылымдық түрлер бар:

– Жалпылау: тізбектеу, реттеу, жіктеу, салыстыру арқылы берілетін оқиғалар мен ойларға негіз болатын басты идея. Бұл идея тек бір сөйлеммен берілген: Зинһар, сендерден бір сұрайын деп жүрген ісім бар. Осы идея мәтіндегі сұрақ түрінде берілген оқиғалар мен ойлар арқылы кеңейтіледі, нақтыланады, толықтырылады. Бұл ғылымда индукция әдісі арқылы жүзеге асады, ал индукция – жеке объектілер туралы жалпы пікірлерді дамытатын ойлау түрі; бұл ойдың жалпылыққа, тар ұғымнан гөрі әмбебап кең ұғымға қарай қозғалу («төменнен жоғары» білім жолы), бақылау және тәжірибе мәліметтерін қорытындылау арқылы логикалық тұжырым жасау тәсілі.

– Тізбектеу: фактілерді тізбектеу. Бұл жерде сұрақтардың тізбектеліп берілуі.

– Реттеу: оқиғалар мен тізбектелген ойлардың байланысу реті. Тізбектегі әр оқиға немесе ой өзара салаласа байланысып тұр.

– Салыстыру/контраст: екі немесе одан да көп нәрсе арасындағы қатынасты қарастырады. Әр бөлік осындай контрасты салыстырудан тұрады. Мысалы, Осы, біздің қазақтың өлген кісісінде жаманы жоқ, тірі кісісінің жамандаудан аманы жоқ болатұғыны қалай?

– Жіктеу: Басты идеяны білдіретін өзара байланысты оқиғалар мен ойлардың бөліктерге жікте-луі. Көбінесе бұл құрылымдық түр дедуктивті әдіс арқылы көрінеді. Жүйелер, үдерістер, құбылыстардың бірқатар элементтері туралы олардың жалпы қасиеттері (заңдылықтар, байланыстар) негізінде жасалатын ой қорытындысы. Яғни қырқыншы сөзде

қазақтың сол кездегі болмысы, тіршілігі, тұрмысы туралы халық арасында жиі кездесетін жаман әдеттер, мінездер, әрекеттер негізінде жіктеп тиянақты ой тұжырымдамасын жасауға себеп болатын тәсіл бар.

– Тұтастық: басты идеяны білдіретін өзара байланысты оқиғалар мен ойлардың бір-біріне тұтастығы. Мәтіннің негізгі бөлігіндегі риторикалық сұраулар Зинһар, сендерден бір сұрайын деп жүрген ісім бар деген басты сөйлеммен біртұтас мағынаны құрайды.

Сонымен, қарастырылып отырған «Қырқыншы сөз» эссенің салыстырмалы түріне жатады десек қателеспейміз. Бұл шағын көлемді ой бөлісу, қандай болса да мәселені еркін баян ету, дәлелді зиятты ізденіс. Кез келген ғылыми мәтінге тән жалпы құрылымның бөлімі, кіріспе – берілген тақырыптың мәнін ашатын бөлім. Бұл бөлімде қандай сұрақтарға жауап іздейтіндігіміз анықталады. «Қырқыншы сөзде» Зинһар, сендерден бір сұрайын деп жүрген ісім бар деп басталады қысқа бір сөйлемдік кіріспе. Ары қарай негізгі бөлім Абайдың қазақтың бойындағы, ел арасындағы өзіне ұнамайтын, сұрақ туғызатын, өзгерткісі келетін мінез-құлықтарын сипаттайды.

Негізгі бөлім – негізгі ой мен мәселеге байланысты аргументтер жинақталған бөлім. Ол кіріспеде берілген ойды жалғастырады, жиырма бір, бір қарағанда өзара тәуелсіз бөліктерден тұрады. Әр бөлік күрделі риторикалық сұрақ қою арқылы жүргізіледі. Риторикалық сұрақ қою арқылы сипаттау – бұл осы еңбектің басты баяндау әдісі болып табылады. Қарастырылып отырған мәтін баяндаудың толымдылық деңгейі бойынша нақты, қысқартылып, негізгі мәтін типті жазылған. Абай ешқандай сөгусіз, насихатсыз бірінен соң бірін мағынасы жағынан тәуелсіз әрбір сұрақты тура, астыртын бұрмалаусыз қысқаша тізбектеген. Бұл мәтінішілік бөліктерінің өзара салалас байланысын көрсетеді. Бір мәтін ішінде көптеген мәселелер қарастырылып, қазақтың бүкіл жаман мінез, әрекетін, әдеттерін қамтыған. Абай қазақтың неліктен, не себепті адамды көзі тірісінде қадірлемейтінін, қартайса да алауыздықпен өмір сүретінін, ағайын арасында сыйластық, ауызбіршілік жоқтығын, жамағайын бір-бірін көре алмайтындығын, өз жақынын сыртқа тебу, жатқа жалтақтап, жалпақтау бөспелік, боссөзділік, өтірік сөйлеу әдеттерін, арамзалық, көреалмаушылық, пайдақұмарлық, орынсыз өкпешілік, сатқындық, еңбектен қашу, жақсылықты ұмыту, өркөкіректік, сараңдық, ақыл таяздығы, тұрақсыздық, кесірлік, қыңырлық, өсекшілік мінездері барлығын сұрайды, жай ғана сұрамай сол мінездердің қалай, қай жағдайда орын алатынын да осы бір екі беттік қысқаша еңбегіне сыйдырған.

Ал Абайдың осы сөзінде айқын қорытынды бөлім жоқ, негізгі бөлім өз замандастарына сұрақ қою арқылы басты ойды барынша дәл берген. Бұл мәтінде психологиялық қарама-қайшылық сипатталған. Қазақ халқының жаман әдеттеріне шолу арқылы өте егжейлі жалпылама халықтың психологиялық бейнесі, адамдардың пендешілік тіршіліктері суреттелген. Алайда зерек оқырман ақынның бұл әдісінен ары қарай әр қазақ ойлансын да, түзелсін деген тұжырым бар екенін анық байқайды. Өйткені Абай ақыл, нұсқау айтып қорытындыламай, тек қалай, несі деген сұрақтар арқылы-ақ шешімін көрсетіп отырған. Яғни антонимдік, жақсы мен жаманды беттестіру арқылы көрсеткен. Бұл қара сөздің жазылу мақсаты – қазақ халқына жаман әдеттерден арылуға ой салу.

Егер қазіргі заманның сыншыл талабына сай ғылыми мәтіннің қалай болуы жөніндегі көзқарасқа сүйенсек, осы 21 сұрақты мазмұнына, логикасына сай топтастыруға болатынын айтып кеткен жөн. Мысалы, дін, ағайын, артық сөз, достық, тәкаппарлық, т.б. төңірегінде топтауға болады.

I. Дінге қатысты:

1. Осы, біздің қазақтың өлген кісісінде жаманы жоқ, тірі кісісінің жамандаудан аманы жоқ болатұғыны қалай?

2. Нәпсісін тыйып, бойын тоқтатқан кісінің жаман атанып, нәпсісі билеп, мақтанға еріп пәле шығарған кісі мықты атанатұғыны несі?

I. Ағайын алауыздығы, көреалмаушылыққа қатысты:

1. Қайраты қайтқан шал мен жастың бәрі бітім қылады, шалдар өзді-өзі көп құрбыдан айрылып азайып отырса да, біріменен бірінің бітім қылмайтуғыны қалай?

2. Бір елдің ішінде жамағайынды кісі бірге туғандай көріп, іші елжіреп жақсы көріп тұрып, елге келсе, әрберден соң қайта қашқандай қылатұғыны қалай?

3. Біреудің ағайыны торқалы той, топырақты өлімде, адалдық, берекеде алысуға табылмай барымта алалық, ұрлалық десе, табыла қоятыны қалай?

4. Бәйгеге ат қоссаң, атыңды тартыспайтұғын ағайын, атың келсе, бәйгесіне өкпелейтұғыны қалай?

II. Жалпақтау, өтірік сөйлеу, өсекке құмарлыққа қатысты:

1. Жаттың бір тәуір кісісін көрсе, «жарықтық» деп жалбырап қалып, мақтай қалып, өз елінде сонан артық адам болса да, танымайтұғыны қалай?

2. Бір жолаушы алыс жерге барса, барған еліне өз елін мақтаймын деп өтірікті сыбап-сыбап, қайтып келген соң, сол барған, көрген елін, жерін мақтап өтірікті сыбайтұғыны қалай?

3. Қазақтың шын сөзге нанбай, құлақ та қоймай, тыңдауға қолы да тимей, пәлелі сөзге, өтірікке сүттей ұйып, бар шаруасы судай ақса да, соны әбден естіп ұқпай кетпейтұғыны қалай?

III. Достық немесе сатқындыққа қатысты:

1. Екі жақсы бір елде сүйіскен достығында тұра алыспайды. Кейбір антұрғандардың тым ақ тату бола қалатыны қалай?

2. Біреуді досым деп ат беріп жүрсең, оған сенің бір дұшпаның келіп бір тай берсе, бұзыла қалатыны қалай?

3. Күнде тілін алатұғын достан кейде бір тіл ала қойған дұшпанға кісінің өле жаздайтұғыны қалай?

4. Көп кісі досым жетілсе екен демейді, егерде бір жетілсе, бағанағы досына бітімі жоқ дұшпан сол болатұғыны қалай?

IV. Кісімсу немесе тәкаппарлыққа қатысты:

1. Байдың баласы кедей болса, ұрлық қылуға арланбайды, байға кірісуге арланатұғыны қалай?

2. Кей жұрт ақыл айтарлық кісіні іздеп таба алмайды. Қылығының қылшығын тани-тұғын кісіден қашық жүретұғыны қалай?

3. Елді пысық билегені несі? Пысықтың бәрі кедей келетұғыны несі?

4. Тоқал қатын өр келетұғыны несі? Кеселді кісі ер келетұғыны несі? Кедей кісінің кер келетұғыны несі?

V. Басқа да жаман мінез-құлыққа, психологияға қатысты:

1. Қай қазақты көрсем де, қай баласы жасырақ болса, оның басынан пәрмене болып жүріп, ержеткен соң суық тартатұғыны қалай? (бала тәрбиесі)

2. Баяғыда біреу біреуді пәлен жасымда жарықтық атым арып келе жатқанда пәлен жерге жеткізіп салып еді деп, соны өлгенше айта жүруші еді. Осы күнде бұл жылғы берген ендігі жылға жарамайтұғыны қалай? (жақсылық)

3. Біреу біреудікіне келгенде үйіндегі малының бәрін де айдап келіп, өз үйіне кісі барғанда бар малын далаға айдап жіберетұғыны қалай? (сарандық, арамдық)

4. Тыныштық іздеп таба алмай жүрген жұрт тыныштық көрсе, сәтке тұрмай, тыныштықтан жалыға қалатұғыны қалай? (тұрақсыздық)

Ғылыми мәтінде поэтикадағыдай эстетика жоқ. Алайда ғылыми стильдің жатықтығы: ғылыми-көпшілік стилінде ақпараттың қатаң талдамалылығы троптың элементтерімен берілуі де мүмкін. Қарастырылып отырған мәтін коннотация, яғни қосымша мән сипаты бойынша функционалды-стильдік, эмотивті, экспрессивті, бағалаушы рең жамылған. Қазақ тарихына, дәстүріне қатысты ұлттық сөздер, мағыналар көркемдеуіш сөздер, троптар арқылы берілген. Мәтінде метафора, метонимия, теңеулер, идиомалар, эпитеттер мен фразеологиялық бірліктер қолданылған. Эмотивтік сипат Абайдың жасырын эмоциялық көңіл күйін де байқатады, мысалы кею, ренжу, түсінбеу. Экспрессивті жағынан «шындықты бетке басу» арқылы «дос жылап айтады, дұшпан күлдіріп айтады» мақалындағыдай батырып айтады. Бағалаушы реңі, әрине, тек жаман жағын ғана көрсету емес, салыстыру арқылы жақсылық, достықтың да жақсы жақтарын көрсетеді.

Енді «Қырқыншы сөздің» орыс және ағылшын тілдеріне жасалған аудармаларына тоқталайық. Ең алғаш рет Виктор Шкловскийдің орыс тіліндегі аудармасы 1945 жылы, Абайдың туғанына 100 жыл толуына орай, «Көркем әдебиет» баспасында «Назидания» деген атпен жарық көрді. Сондай-ақ, қазақ жазушылары Сәтімжан Санбаевтың 1960 жылы жасалған «Слова назидания» және Ролан Сейсенбаевтың 1993 жылы шыққан «Книга слов» аудармалары белгілі. Сондай-ақ Абайдың бұл қара сөзі басқа қара сөздерімен бірге өзбек, татар, түрік, ағылшын, моңғол, сонымен қатар француз, латыш, корей және қытай тілдеріне аударылған.

Төменде «Қырқыншы қара сөздің» бір жолма-жол аудармасы, жолма-жолдан орысшаға бір көркем аудармасы, түпнұсқадан орысшаға екі көркем аудармасы және орысшадан ағылшынға бір көркем аудармасы салыстырмалы түрде талданады.

Қазіргі таңда Орталық ғылыми кітапхананың сайтында Абайға қатысты біраз бағалы қолжазбалардың электронды нұсқалары қолжетімді. Олардың ішінде Бекмухамедов Ш. аударған екі қолжазбаны айтып өтуге болады. Оның біріншісі, 1952 жыл деп көрсетілген «Абай Құнанбаевтың шығармаларының кейбірінің орыс тіліне аудармасы (подстрочник)», ал екіншісі, жазылған уақыты белгіленбеген «Абайдың қара сөздерінің аудармасы».

Мақаламыздың тақырыбына байланысты біз соңғысын қарастырдық, соның ішінде «Қырқыншы қара сөздің» аудармасына тоқталдық. Зерттеу барысында біз оның В. Шкловскийдің аудармасы деп танитын аудармаға арнап жасалған жолма-жол аударма екенін көреміз. Шкловскийдің аудармалары 1945 жылы жарияланған қара сөздердің ең алғашқы аудармалары болып табылады [Абай Құнанбаев, 1945: 302-304]. Бұдан келетін болжам, Бекмухамедов Ш. қолжазбасы 1944-1945 жылдар аралығында жазылған құнды еңбек [Абайдың қара сөздерінің аудармасы, электронды қор: 82-83].

Түпнұсқа тілін білмейтін аудармашылар еңбегінің сәттілігі жолма-жол аударма сапасына тікелей байланысты. Егер жолма-жол авторы мәтіндегі барлық сөздердің семантикалық мағынасын дұрыс ұғынып, стиль ерекшеліктеріне мән беріп, түпнұсқаның сөз саптауын, көркемдеуіш құралдар қолданысын орынды аударса, ол көркем аударма үшін нағыз қажет аударма болмақ. Бекмухамедовтің аудармалары осы талаптарға сай жасалған. В. Шкловский өз заманының атақты сөз шеберлерінің бірі болғандықтан оны ары өңдеп көркем аудармаға келтірген. Осы екі аударманы өзара салыстыру арқылы көптеген мағына, тіпті сөз таңдалымдары сол жолма-жол аударма бойынша қалғанын, Шкловский орыс тілінің заңдылықтарына сай реттегенін көреміз. Мысалы, Умоляю, у меня имеется к вам вопрос (Бекмухамедов Ш) – Умоляю, ответьте мне на мои вопросы (Шкловский В.) Егер сұрақтың бір емес, тізбектелген көп сұрақтар екенін ескерсек, бұл аудармашының дұрыс түзетуі деп қабылдау керек. Бірнеше жерлерінде интерпретация тәсілімен дұрыс ұғым берілген:

- Қайраты қайтқан шал мен жастың бәрі бітім қылады... (түпнұсқа)
- С обессилившим стариком все молодые приходят в соглашение... (Бекмухамедов Ш)
- Со стариками не спорят молодые... (Шкловский В.)

Бұл жерде айта кететіні, Шкловский лексикалық-грамматикалық түрлендіру арқылы антонимдік аударма жасаған.

- Екі жақсы бір елде сүйіскен достығында тұра алыспайды. (түпнұсқа)
- Два хороших человека, живущие в одном ауле никогда не могут тесно дружить между собою ... (Бекмухамедов Ш)
- Двум хорошим людям, живущим в одном ауле, уже тесно (Шкловский В.)

Түпнұсқадағы реалия сөз «ауыл» транслитерация арқылы берілген.

• Біреу біреудікіне келгенде үйіндегі малының бәрін де айдап келіп, өз үйіне кісі барғанда бар малын далаға айдап жіберетұғыны қалай? (түпнұсқа)

• Почему некоторые сидя в гостях представляются щедрыми и гостеприимными, а когда к нему приезжает гость сразу прибедряются? (Бекмухамедов Ш)

• Почему некоторые в гостях ведут себя так, как будто они с собою щедро пригнали скот, а когда к ним самим приезжают гости, то принимают гостей так, как будто все свои стада далеко отогнаны (Шкловский В.).

Кейбір осындай жерлерде Шкловскийдің аудармасы қысқаша аударған Бекмухамедовтің аудармасынан толығырақ, яғни оны біреу үстінен жөндеген немесе аудармашы басқа адамнан мағынасын қосымша анықтаған деген ой туады.

Алайда, әр аудармашының өзінен бірнәрсе қосатын әдеті Шкловскийде де кездеседі. Соның салдарынан аударма біраз стилистикалық, мағыналық, мазмұндық өзгеріске ұшыраған, реттілігі ауысқан. Мысалы,

- Бір елдің ішінде жамағайынды кісі бірге туғандай көріп, іші елжіреп жақсы көріп тұрып, елге келсе, әрберден соң қайта қашқандай қылатұғыны қалай? (түпнұсқа)

- И почему, встретив среди чужого рода своего однородца чувствуешь к нему любовь, как единокровному брату, сочувствуешь ему, а когда он возвращается в свой род к своим через короткое время начинаете обижать и отчуждать, заставляя его чуть-ли не снова сбежать к чужим? (Бекмухамедов Ш)

- Увидав в чужом роду достойного, мы поклоняемся ему, как святому, а встретив такого в своем роду, мы обижаем и чуждаемся его и чуть ли не заставляем сбежать к чужим. Почему? (Шкловский В.).

- Күнде тілін алатұғын достан кейде бір тіл ала қойған дұшпанға кісінің өле жаздайтұғыны қалай? (түпнұсқа)

- Почему, от чего иногда человек до зарезу хочет видеть возле своего врага, который хотя бы один раз послушался его, чем друга, который всегда ему послушен? (Бекмухамедов Ш)

- А иногда человек хочет до смерти, чтобы приехал к нему его враг, и чтобы хоть раз удалось ему поговорить с ним, и ближе ему враг, чем друг, который всегда ему послушен. Почему? (Шкловский В.) деген аудармалар кездеседі.

В. Шкловский аудармасында өз жанына қосу да (Еще раз спрашиваю, старик берет вторую молодую жену) кездеседі.

Ал С. Санбаев аудармасы адекватты, баламалығы жоғары деңгейде орындалған аударма [Абай, 2003: 213-215]. Тек бір жерінде ғана мағына дұрыс аударылмай, семантикалық бұрмалау пайда болған: почему живые вдохновенные люди неимущи даже тогда, когда они правят народом? Бұл Елді пысық билегені несі? Пысықтың бәрі кедей келетұғыны несі? деген бөліктің мағынасын жеткізбейді. Негізінен аудармашы өзінің еңбегінде трансформация әдісін – антонимдік аударманы бірнеше жерде қолданған:

- Осы, біздің қазақтың өлген кісінде жаманы жоқ, тірі кісісінің жамандаудан аманы жоқ болатұғыны қалай?(түпнұсқа)

- Кто ответит на мои вопросы? Почему у нас, казахов, мертвые достаиваются похвалы, а о живых ходит лишь недобрая молва? (С. Санбаев)

- Екі жақсы бір елде сүйіскен достығында тұра алыспайды...

- Почему двум умным людям трудно ужиться в одной стране ... (С. Санбаев)

Бір айта кететіні реалий сөздер транслитерацияланып берілген: той, тоқал.

Р. Сейсенбаев пен К. Серикбаева аудармасының [Абай, 1992: 236-238] кейбір жерлерінде сөздер аударылмай тасталып кеткеніне (Бір жолаушы алыс жерге барса) қарамастан, барынша дәлдікпен аударылған еңбек. Тіпті осы «Қырқыншы сөздің» аудармасында түпнұсқада жоқ тақырып берген, Откуда ваша нелюбовь. Бұл аудармашының Абай ойын дұрыс түсіну қырағылығын жеткізеді, өйткені бұл сөздер Абайдың мәселелердің түбірін табуға ниеттелген көзқарасын, ұғымын көрсетіп тұр. Әрине, аудармада басқа да өз жанынан қосу (кто превосходит чужаков в мудрости и благородстве?), тастап кету (Бәйгеге ат қоссаң, атыңды тартыспайтұғын ағайын), нақтылау, мағынасын ашу (Почему иной не ценит друга, с которым живет в согласии, а за врага, который в кои веки исполнил единственную его просьбу, готов отдать жизнь?) сықылды аудармашылық шешімдер кездеседі.

Енді ағылшын аудармасына келетін болсақ, Давид Айткынның (David Aitkyn) ағылшын тіліне аудармасы Р. Сейсенбаев пен К. Серикбаева аудармасынан жасалынған аударма екендігі айнадай анық байқалады [Абай, 1995: 201-204]. Мүмкін, бұл аудармашы тек үстінен тексерген, болмаса баспадан кеткен шығар, әйтеуір аудармада грамматикалық қате де кездеседі: No sooner does someone happens to leave for foreign parts than everybody starts loving him like a

brother. Алайда, ағылшын идиомалары орынды беріліп, қара сөздің түпкі мағынасын ашып тұр: we speak no ill of the dead, turn up in a body at the first whiff, lay down his life, Alecs және т.б.

Берілген аудармаларды талдау арқылы біз осы бір көпшілікке арналған ғылыми мәтіннің қай деңгейде аударылғанын байқадық. Аударманың негізгі талаптары – аударма нұсқасы түпнұсқаға эмоционалды, құрылымдық жақтары, мазмұны, идеясы, семантикалық жүктемесі бойынша жақын болуында. Аудармадағы басты қате семантикалық бұрмалау екендігі айқын, сондықтан «Қырқыншы сөздің» аудармасын ондай өрескел қателерсіз жасалған Р. Сейсенбаев пен К. Серикбаеваның аудар-масын осы қарастырылған аудармалардың ішіндегі ең дұрысы деп айтуға болады.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. Абай Кунанбаев. Избранное. Перевод с казахского. Москва; ОГИЗ, Государственное издательство художественной литературы, 1945 – 321 с.
2. Абай. Қара сөз. Поэмалар. Книга Слов. Поэмы. Перевод с казахского К. Серикбаевой, Р. Сейсенбаева, Алма-Ата: Ел, 1992 – 272 с.
3. №630 (1) Абайдың қара сөздерінің аудармасы, аударған: Бекмухамедов Ш. – 276 б., URL: <http://nblib.library.kz/elib/library.kz/rukopisy/630/1.html#undefined>
4. Абай. Стихи. Слова Назидания. – М.; Русская книга, 2003 – 240 с.
5. М. Мырзахметов. «Мұхтар Әуезов және Абайтану проблемалары. – Алматы: Ғылым, 1982. – 297 б.
6. Уикипедия, Қазақша ашық энциклопедия, интернет-ресурс. URL: https://kk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B5%D0%BC%D0%B5%D0%BB_%D0%B0%D0%B4%D0%B0%D0%BC
7. Abai. Book of words. Almaty: EL Bureau, 1995 – 220 p.

